

Béni bácsi földrajzi gyakorlótere

Csillagászat két keréken – ezzel a szlogen-nel hirdettük június 2-i túránkat, mely Szob-ról indult, és kényelmes, nézelődős tempó mellett Budapest volt a végcélja. A mintegy 70 kilométeres távnak tizenötön vágunk neki, nagyjából egy héttel a nagy dunai árvíz tetőzése előtt – szerencsénk volt az időzítéssel!

A Dunakanyar csillagászati nevezetességeit jártuk sorra, meg-megállva, kényelmes tempóban. A Szob és Vác közötti Duna-parti kerékpárút volt túránk legszebb szakasza – talán ez az egész ország legszebb kerékpárútja. A kissé hűvös kora nyáron kaptunk egy kis záport, némi napsütést, és sok-sok szívet-lelket melengető élményt.

Első megállóhelyünk Zebegény volt, ahol megtekintettük a Havas Boldogasszony plébániatemplomot. Kapás László plébános úr – aki tavaly ünnepelte pappá szentelésének 60. évfordulóját – kedvesen fogadta a csillagász-csapatot, és ismertette velünk a zebegényi templom építésének és díszítésének történetét. A Kós Károly által tervezett épület a magyar szecesszió kiemelkedő alkotása, freskóit a gödöllői művésztelep tagjai készítették. 2010-ben, a templom 100 éves évfordulóján igen szépen felújították. Zebegény csillagászati érdekességei közé tartozik egy napóra, mely a Malom-patak hídjáról látható legjobban: egy lakóház falát díszíti, bár elhelyezése nem egészen szakszerű, és árnyékvetője is merőleges a falsíkra. Miközben az Erzsébet forrásnál vizet vettünk, elbeszélgethettünk Sajó Péter (1941–1992) amatőrtársunkról, aki négy évtizede Zebegényben építette fel szép magán-csillagvizsgálóját, amelyet a Föld és Ég 1973/1. számában részletesen ismertetett. A község temetőjében nyugszik Földes István (1908–1977) csillagász, az ELTE Csillagászati Tanszék egykori vezetője. Végezetül Zebegényben járva érdemes megemlíteni, hogy itt él Grandpierre Attila, aki valószínűleg napjaink legismertebb hazai csillagásza.

Start-csoportkép a zebegényi Havas Boldogasszony templom előtt

Nyeregbe pattantunk, és folytattuk a túrát. A legszebb útszakasz várt ránk, végig a Duna mentén! Nagymaroson tartottunk ebédszünetet, majd folytattuk utunkat Vácra, ahol Hosták Gyula tagtársunk kalauzolt bennünket. Gyula Vác történelme iránt is érdeklődik, így személyében a lehető legjobb idegenvezetőt kaptuk. Az utóbbi időben három új napóra is készült a városban – mindhárom felkerestük.

Első váci napóránk a Boronkay György Középiskola épületén található, vagyis hogy itt mindjárt két napórát is felfedezhettünk az épület sarkánál. Mindkettőt Marton Géza tervezte, az egyik délelőtt, a másik délután „működik”. Hosták Gyula a váci strandra is bejuttatott minket, ahol szintén egy újonnan készült napórát tekinthettünk meg. Harmadik megállónk a Földváry Károly Általános Iskola 2006-ban átadott vertikális napórája volt. A Vác látképét ábrázoló mozaik alatt egy kovácsoltvas számlapon lehet leolvasni a napórai időt. A város negyedik, 1818-ban készült napóráját sajnos nem tudtuk megtekinteni. A muzeális értékű, precíz napóra-

A Boronkay György Középiskola napórái

számlapot Balási Bernárd páter készítette, Hosták Gyula erről a számlapról készített egy ismertetőt, amelyből mindegyikünk kapott egy példányt.

Vácon járva nem hagyhattuk ki a Göncöl konténercsillagvizsgálót sem. Az 1982-ben avatott letolható tetős építményt a Ganz Hajó- és Darugár váci egységében készítették, és eredetileg sorozatgyártásra szánták. Az egyetlen elkészült darab ma is a Madách Imre Művelődési Ház mellett rozsdásodik. A fák mára teljesen eltakarták a széttolható tetős építmény déli égboltját, és úgy tudjuk, másfél évtizede a csillagászat is kiköltözött a konténerből, amit jelenleg raktárnak használnak. Csatapunk itt megfogyatkozott, heten a „pesti oldalon” folytatták útjukat.

Csatapunk a Göncöl Bemutató Csillagvizsgálónál. A konténerből kialakított létesítmény évek óta zárva van

A városnézés végén a révállomás felé vet-tük utunkat, az Eszterházy utcán leereszked-ve. Az utca Eszterházy Károly (1725–1799) püspökről kapta nevét, arról az Eszterházy-ról, aki később, immár egri püspökként az egri Speculát hozta létre.

Új napóra a váci strandon

Átkeltünk a Szentendrei-szigetre, majd Tahitótfalu érintésével megérkeztünk Leányfalura. A hajóállomástól nem messze, a parti kerékpárút mellett található a Béni bácsi földrajzi gyakorlótér. A csillagászati, meteorológiai, hidrológiai és geomorfológiai oktatóhelyet Balla Benjamin tanár tervei alapján a Vadkacsa Egyesület valósította meg 2010-ben. Bennünket elsősorban a gyakorlótér csillagászati vonatkozásai érdekelték. Ha valaki szeretné könnyen, gyorsan megérteni, miért kell a napóra árnyékvetőjét a Föld forgástengelyével párhuzamosan megszerkeszteni, vagy az évszakok változását szeretné elmagyarázni a gyerekeknek, akkor a lehető legjobb helyen jár. Túránk résztvevői

Földrajzi gyakorlóter Leányfalun – túránk egyik emlékezetes állomása

élvezettel vették „birtokba” az oktatóhelyet, bizonyára az ide látogató iskolás gyerekek is könnyen és gyorsan sajátítják el a tananyagot. Ismeretlenül is gratulálunk Béni bácsinak, vagyis Balla Benjamin tanár úrnak az ötletes gyakorlóhely kialakításához.

Szentendrén felkerestük Vizi Pétert kis irodájában, ahol térképeit készíti. Hosszan elbeszélgettünk tevékenységéről, hallhatunk legközelebbi terveiről is, és még egy kis frissítőt is magunkhoz vehettünk. A térképezés rejtelmei után felkerekedtünk, hogy megtekintsünk Szentendre két napóráját. A frissen elkészült mobilgát szomszédságában felkerestük a Napóránházat, amely a város közösségi életének egyik színtere. Néhány éve még a Várdombon levő egyik régi épület adott otthont ennek a társaságnak, a vízparti Napóránház névválasztása ezekre az időkre emlékeztet. Ugyanis fenn, a Várdombon található hazánk egyik legrégebb napórája. A középkori eredetű római katolikus templom egyik támpillérén található ez a régi csillagászati emlék, mely a XIV. század elején készülhetett. Szentendrén Vizi Péter tagtársunk kalauzolt bennünket, aki hosszan

ismertette a török időket, továbbá azt is, miként népesült be a város szerbekkel.

A romantikus Várdombról rálátni a városházára, ahol ötven évvel ezelőtt fontos dolgok történtek amatőrmozgalmunk szempontjából. 1963. szeptember 21–22. között a városháza adott otthont a Magyar Amatőr-csillagászok I. Országos Találkozójának. Ettől az évtől váltak rendszeressé a nagy országos találkozók, és nyilvánvaló, hogy a Csillagászat Baráti Köre szervezésében megvalósult találkozók, tanfolyamok, vetélkedők, táborok óriásit lendítettek a magyarországi amatőrcsillagász mozgalmon. Szentendrei kötődése volt Zerinváry Szilárdnak (1915–1958) is, aki 1949–53 között a Tánács Mihály tisztiiskolán tanított. Az ötvenes években számos csillagászati ismeretterjesztő kötete jelent meg, ő volt a társszerzője A távcső világa 1958-ban megjelent második kiadásának.

A szentendrei látóvalók után ki-ki hazafelé indult – a maradék ötfős társaság a Római-part egyik vendéglőjében beszélte meg az eseményekben gazdag túra tapasztalatait.

Mizser Attila